

Etniklik ve Etnik Grup Kavramları Üzerine

Prof. Dr. Mustafa E. Erkal

Türkiye ve Siyaset., ISSN 1302-9851., Sayı: 3, Temmuz-Ağustos 2001, Ankara., s.33-40

Bibliyografya Künyesi:

Erkal, Mustafa E., "Etniklik ve Etnik Grup Kavramları Üzerine"., *Türkiye ve Siyaset.*, ISSN 1302-9851., Sayı: 3, Temmuz-Ağustos 2001, Ankara., s.33-40

Matbû metni tarayarak dönüştüren ve düzenleyen:

Durmuş Hocaoğlu

ETNİKLİK VE ETNİK GRUP KAVRAMLARI ÜZERİNE

Prof.Dr. Mustafa E. ERKAL
İ.Ü. Öğretim Üyesi

Son yıllara kadar bizde pek tartışılmayan ve gündeme gelmeyen bir kavram değişen dünya şartları ve küreselleşme ile birlikte öne çıktı: Etniklik ve etnik grup... Aslında çöken klasik ideolojilerin yerine yeni çatışma unsurları ikame edilmek istenmesi bu kavramı tartışılır hâle getirdi. Biz bu makalede bu kavram üzerinde duracağız.

Etnik grup, bütünden sosyal mesafe bakımından uzak, ırkî, daha ziyade kültürel olarak teşekkül etmiş bir gruptur.¹ Bir etnik grubun oluşması için ana kültür kalıbından dilde, dinde, örf ve âdetlerde, edebiyatta, mimarîde, musikîde, sosyal hayatın her bir parçasında farklılık söz konusu olmalıdır.² Etniklikte biyolojik fark mutlak aranan bir faktör değildir.³ Sadece mahallî dil farkı değil; yaşama tarzı farkı varsa etnik gruptan bahsedilebilir. Bugün Polonya, Litvanya ve Estonya'da yaşayan Kırım Tatar Türkleri'nin bir bölümü anadillerini unutmışlardır. Ancak, kültür dairesi bakımından biz bunlara yine Türk diyoruz. Çünkü kendilerini Türk olarak hissetmektedirler. ABD'deki İrlandalı, Kübalı, Portorikolu, İtalyan, Koreli, İspanyol ve Rum nüfus birer etnik gruptur.

Kosova, Makedonya, Batı Trakya, Bulgaristan, Suriye, Irak ve İran'daki Türkler de birer etnik gruptur. Başta Almanya olmak üzere çalışmak amacıyla yurtdışına giden ve "misafir işçi" konu-

mundan bugün "yerleşik grup" haline gelen Avrupa'daki Türkler de buldukları ülkelerde birer etnik grupturlar.

Etnik grup, ortak kolektif şuur, farklı tarih, örf ve âdetler ile inançlardan kaynaklanır.⁴ Sosyologlar etnik grubu seçebilir, ayırt edilebilir, din, dil, örf ve âdetler, müesseseler arasındaki farka göre yaşayan insanlar olarak tarif etmektedirler. Etnik grup, kültürel bakımdan meydana gelebilir, dolayısıyla etnik grup kültürel açıklama gerektirir. İrkî gruplar ise, fizikî, genetik açıklamalara ihtiyaç duyar.⁵ Bu bakımdan, etnik grup, ırkî grupla eşanlı değildir. Nitekim, bazı sosyal bilimciler kültürel değerlere ve sosyal mesafeye dayanan bir grup şuuru, mensubiyet şuuru üzerinde durmaktadırlar. Etnik grup "endojen" olmaktan çok, "eksojen", yani dışa açık bir özellik kazanmıştır. Aslında tamamen içe dönük, dışarıyı reddeden sosyal grup bulmak da zordur.

Etnik grubun oluşmasında, dış göçlerin ve yurtdışına çalışmak için -meselâ Türkiye'den Avrupa'ya gitme örneklerinde de olduğu gibi- yapılan dış coğrafi hareketlerin rolü vardır. Etnik gruplar, yabancı işgücü kaynaklı ve iki binli yıllarda Avrupa'nın yeni bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bunların dillerine ve kültürlerine saygı duyarak, hatta bunları eğitim ve öğretim programlarına sokarak bir uyum ve bütünleşme amaçlanmaktadır.⁶

Avrupa'da "çok kültürlü" ve "çok etnikli" bir yapılaşmanın doğuşu, Batı Avrupa ülkelerinin bir kısmının sömürgeci siyasetleriyle ilgilidir. Zamanla sömürge ahalisinin bu ülkelere göçü ve onlara pasaport ve vatandaşlık hakkı söz konusu olmuştur. Bazı ülkeler bundan bugün şikâyetçidir. II. Dünya Harbi'nin milyonlarca insanın ölümüne sebep olması, ailelerin dağılması, millî sınırların değişmesi yeni siyasî yapılanmada çok değişik etnikliğe sahip toplulukların farklı ülke sınırları içinde kalmasına yol açmıştır. Harp sonrası Avrupa'da ticaretin gelişmesi ve 1960 sonrası yabancı işgücünün çalışma hayatında yer

alması, bu ülkelerdeki nüfus artış hızının düşüklüğü, yerli halkın genel nüfus içindeki oranını düşürmüştür. Yabancı kaynaklı nüfusun oranını yükseltmiştir. Yabancı kaynaklı nüfus misafir işçi olmaktan çıkmış, yerleşik hâle gelmiş ve etnik özellik kazanmıştır. Böylece, bu ülkelerin bir kısmı çok kültürlü veya çok etnikli olarak anılır olmuşlardır. Çok kültürlülük veya etniklik bir fazilet ve üstünlük işareti veya çağdaşlaşma göstergesi değildir. Böyle yapılarda, aksini iddia edebilmek de zordur. Bu özellikleri gösteren ülkeler için çoğulculuk, çok kültürlülük ve etniklik bir güç kaynağı teşkil edebilirken, daha homojen yapılarda ise; çok kültürlülük zorlamaları bir güç kaynağı değil, ama çatışma kaynağı olabilir.

Homojen (mütecannis) yapı, etnik ve alt kültür farklılıklarının asgari seviyede bulunduğu bir sosyal yapıdır. Aksi bir durum heterojen (karmaşık) olarak isimlendirilebilir.⁷ Homojen toplumlarda "anayasal vatandaşlık"tan ziyade aynı kültürel paydaları paylaşma anlamını taşıyan kültürel

mutabakatlar, katılma ve paylaşma önplana çıkar. Katılma ve paylaşma, bir kültüre üyeliğin ötesinde kültürelidir. Homojen olmayan toplumlarda hukukî ve anayasal vatandaşlık ortak payda hâlini alır.

Çok etnikli bir toplum dört ana özellik gösterebilir:⁸

1. Çeşitli farklı etnik gruplardan meydana gelen karmaşık bir yapı,
2. Bir temel ve ana etnikliğin bulunduğu ülkelerde buna paralel kısmî bazı etnik grupların bulunması,
3. Bir veya daha fazla dış kaynaklı etnikliğe dayanan grup veya grupların yer aldığı yapı,

4. Bir veya daha fazla olup etnik azınlık hâline gelmiş dezavantajlı etnik bir grubun veya grupların yer aldığı yapı.

Etniklik, bir sosyal grubun kimlik yapısıdır. Etniklik çeşitli alt kültür özellikleri ile karıştırılmamalıdır. Etnik grubun mutlak olarak bir milliyetle özdeşleştirilmesine de ihtiyaç yoktur. Ancak, bazı sosyologlar, meselâ P.

Sorokin milliyet gruplarıyla etnik grupları aynı anlamda tanımlamaktadır. O'na göre, aynı kültür değerlerine sahip ve ortak olan fertler milliyet veya etnik grup teşkil ederler.⁹

Etnik farklılıkların keskin olduğu ülkelerde coğrafi hareketlilik de zayıftır. Etniklik farkları belirli topluluklarda yoğun olarak hissedildikçe, ülkenin değişik bölgelerine göç zorlaşır. Mahallîlik ve nispeten kapalılık ön plana çıkar. Göç hâlinde de etnik kimlik şuuru başta zayıf iken, zamanla gelişebilir. Haksız tepkiler gördükçe daha tesirli olabilir.

***Çok kültürlülük
veya etniklik bir
fazilet ve üstünlük
işareti veya
çağdaşlaşma göstergesi değildir.
Böyle yapılarda,
aksini iddia
edebilmek de
zordur.***

Nitekim, ayrı etnikliğe sahip Basklar'ın İspanyollar'la kaynaşabilmeleri, evlenebilmeleri çok zordur. Bask bölgesi dışına çıkma olsa bile, yerleşme azdır. Basklar gelişmiş bölge nimetlerini diğerleriyle paylaşmak istemediklerinden özerklik peşine düşmüşlerdir. Etnik gruplar sanayi toplumlarının heterojen yapılaşmalarında daha kolay ortaya çıkabilmektedir.¹⁰ İngilizce ve Fransızca konuşan Kanadalılar, Hollanda ve Fransızca konuşan Belçikalılar, Valonlar, Flamanlar, Kuzey İrlanda'nın Katolik ve Protestanları, Malezya'nın Çinli ve Malaylıları bu konuda örnek verilebilir. Bulgaristan'daki Türkler, Kerkük'teki Türkmenler, Fransa'da Bretonlar, Korsikalılar, Oksitanlar ve İspanya'da Basklar, Katalanlar, Kanada'nın Quebec eyaletinde yaşayanlar da ayrıca belirtilebilir. Quebec'i Kanada'daki Fransa olarak tarif edebiliriz. Kanada'da dil başta olmak üzere kültürel hakların tanınması daha fazla bütünleşme kanallarını açmamıştır. Aynı durum Belçika gibi Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Ne garip ki bunlar Türkiye'ye örnek gösterilmektedir.

Etnik özellikler, ırkî özelliklerden farklıdır. Sosyalleşme süreci, eğitim ve öğretimle sürdürülür ve genç nesillere devredilir. İrkî özellikler ise, genetik olarak geçer, sürer ve biyolojik faktöre endekslidir.¹¹

Etnik azınlık ise, milletlerarası anlaşmalarla gündeme gelebilir. Etnik azınlık grup kültürel veya ırkî özellikleri ile hâkim kültürden farklı ve sosyal dezavantajları ile belirlenir (Meselâ, Batı Trakya'daki Türk azınlık, Irak'taki Türkmenler). Azınlık grup hâkim (dominant) grup veya gruplardan büyük de olabilir. Meselâ, Güney Afrika'da azınlıkta olan beyazlar dominant grup olarak değerlendirilmektedir.

Azınlıklar dominant grubun dışında olmalıdır. Hukukî bakımdan mutlaka o ülkenin vatandaşlarıdır. Bunların kendi devletlerine bağlı olmaları, onu parçalayıcı eylemlerden kaçınmaları gerekir.

Nitekim, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun kurmuş olduğu Ayrımların Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komitesi'ne göre bu husus gerekmektedir.¹² Azınlık için azınlık şuuru gerekir. "Biz" ve "onlar" kavramları şuurlu ve yaygın bir şekilde yer etmelidir. Çoğunluk haklarına sahip olmamak, dışlanmışlık ve ayrı bir hükümlerlik hakkı peşinde olmak azınlık olmada aranır.

Türkiye'de Lozan Antlaşması ile Ermeni, Rum ve Yahudiler'in azınlık sayıldığı görülmüştür. Ancak, Yahudiler buna itiraz etmişler ve üç asırdır, II. Beyazıt Dönemi'nden ve İspanya'daki mezalimden kaçıp Osmanlı'ya sığındıkları tarihten itibaren çoğunluk haklarını kullandıklarını ifade etmişlerdir. Aynı durum bazı Ermeniler tarafından da ileri sürülmektedir. Onlar da 1453'te İstanbul'un fethiyle ve Fatih Sultan Mehmet Dönemi ile birçok haklara kavuştuklarını ve azınlık sayılmayacaklarını zaman zaman belirtmektedirler. Bütün bunlara rağmen, günümüzde Müslümanlar arasında çıkan ve azınlığa talip olanların tatmin edici gerekçeleri de bulunmaktadır.

Türkiye'de Kürt kökenli Türk vatandaşlarını temsil ettiklerini öne süren bazı eski politikacılar ve çevreler, hem kendilerini ayrı bir millet ve azınlık olarak gördüklerini ifade ediyorlar, hem de mahallî kültürlerin, farklılıkların zenginlik yaratacağını ileri sürüyorlar. Bu bir çelişkidir. Vatandaşlık şuuruna maalesef sahip olmayanların bu ülkede milletvekili, işadami olabilmeleri, herhangi bir kısıtlama ile karşılaşmamaları, ayrımcılık iddialarının temelsiz olduğunu ortaya koyar. Konu kültürel değeri, siyasîdir. AB'nin Katılım Ortaklığı Belgesi'nde ve diğer belgelerinde Kürtçe ve Kürtler ifade edilmiyor ama, "azınlıkları çoğaltın" diyor. Kısaca Lozan'ın delinmesi arzulanıyor. Türkiye'nin bir millî devlet (ulus-devlet) olarak değil, kalabalıkların birlikteliği anlamına gelebilen "çok kültürlülük" şemsiyesi altın-

da "halklar" yaratılarak üye ülke olması isteniyor. Hukuk devleti, etnik kimlikler ve azınlıklar yaratma ve ayrımcılığı esas kabul eden siyasetlerle gerçekleşemez. Bu imkânın Avrupa'nın önyargılı ve artıynetli yönetimlerine verilmeyeceğini ve Türkiye'nin bu konuda zannedildiğinden daha fazla hassasiyet sahibi olduğunu biliyoruz. Ancak, siyasetle uğraşanlara da büyük görevler düşmektedir. Herkes görev ve sorumluluk bilinci içinde hareket etmek zorundadır. Zira millî mücadele devam etmektedir.

Etnik grubun tabiatıyla bir kültür kimliği de olacaktır. Kültür kimliği ise, ana kültür kalıbından mevcut farklılıkların fertlerde ve sosyal gruplarda netleşmesi ve somut hâle gelebilmesidir. Meselâ, farklı kabristan, mabed ve yoğun içten evlenme örneklerinde ve azalan iç göç eğiliminde ve ticarî işbirliğinde olduğu gibi... Bir kültür kimliği bazılarının zannettiğinden çok farklı olarak; tek tek fert seviyesinde kan, renk ve kafatasında değil, belirli bir kültür dairesine mensup olma şuuru, ortak irade, o toplumun sevincine ve kederine katılabilmeye, millî sembollerin benimsenmesinde, yaşama tarzının paylaşılabilmesinde aranmalıdır. Doğuştan biyolojik farklılık olsa bile bazıları en azından kültürel bakımdan Türk veya Türkî kabul edilmek durumundadır. Aksi bir yaklaşım, kültür dışında kimlik aramaktır, bir çeşit ırkçılıktır veya etnosantrizmdir. Hem ırkçılığa karşı tavır alıyor gibi görünmek, hem de sadece biyolojik, genetik yaklaşımlara özenerek insanları yapay etnikleştirme, kimlikleştirme şeklinde tasnif etme çabaları bir çelişkidir. Sadece coğrafyaya dayalı kimlik anlayışı da eksiktir. Tabii çevre, kimliği belirleyen unsurlardan sadece biridir. Aynı coğrafya üzerinde farklı dönemlerde farklı kimlikler yer alabilir. Türk kimliğini sadece Anadolu coğrafyası ile sınırlandırırsanız, bu sınırlar dışındaki Türk varlığının da farkında olamazsınız.

Kültürel kimlik, içinde yaşanılan, katılma ve paylaşma özellikleriyle üyesi olunan bir kültür çevresinin yaşama tarzının fertlere ve sosyal gruplara yansımadır. Onlarda müşahhaslaşmasıdır.

Kimlik, çoğu kere açık uçlu bazı sorulara konu olmaktadır: "Siz kimsiniz, milliyetiniz ve ülkeniz nedir?" Bu sorularda da millî kimlik ile ilgili yanlar vardır ve bunlar kültürel dir. Çok kültürlü toplumlarda bile vatandaşlara yöneltilen sorulara verilen cevaplarda ülke ve mensup olunan milliyet esas alınmış, büyük bir çoğunluk mensup olduğu milletin alt kültür özelliklerini, etnik grup veya mezhebi ifade etme ihtiyacı duymamıştır. Meselâ İsviçre'de yapılan bir kimlik araştırmasında bile cevap verenlerin yarısından fazlası, kendini İsviçreli kimliği içinde görmüş, Hollanda'da dar bir mensubiyet şuurunun çok üstünde Hollandalı olmak ortaya çıkmıştır. Avusturya'da da benzer sonuçlar alınmıştır.¹³

Kimlikte din ve dil önemli tayin edicilerdendir. Balkanlar'da ve Kafkaslar'da Türkçe konuşmayan unsurlar dinlerinden (Müslümanlık) dolayı Türk olarak kabul edilmişler, Bosna ve Kosova'da olduğu gibi 1990'lı yılların sonunda olmadık işkençe ve toplu katliamlara uğramışlar ve yerlerinden edilmişlerdir. Ortodoks Sırplar destek buldukları Batı'nın da muvafakatı ile hedef aldıkları Boşnak ve Arnavut Müslümanları'nı sadece bu kimlikle görmemişler, Anadolu ile bağ kurmuşlar ve Türk kimliği ile ilgili görmüşlerdir. Girit Adası'nın Müslüman ve Rumca konuşan halkı Türk diye katliama uğramıştır. Balkanlar'da geriledikçe ve buraları elden çıkardıkça, akraba topluluklarımız anavatanına sığınmışlardır. Romanya'ya, İtalya'ya veya Yunanistan'a değil... Müslüman topluluklarla Yahudiler de aynı göç doğrultusunda hareket etmişlerdir.

Diğer taraftan, Ortodoks mezhebi Helenizm ile aynılaştığı için Bulgar, Makedon ve Hıristiyan Arnavutlar'ın tah-

sillileri kendilerini Hellen sanmışlardır. Katolik mezhebine mensup Ege Adaları'nda yaşayan bazı topluluklar Hellen olmalarına rağmen, Katoliklik dolayısıyla İtalyan kimliği içinde kendilerini görmüşlerdir.¹⁴ Türklük ve Türk dili, Müslüman toplulukları etkilediği gibi, İslâmiyet de özellikle Balkanlar'da ve Kafkaslar'da Türk kimliğini hissetmede tesirli olmuştur.

Kimlik krizinin ve tartışmalarının doğduğu bir yapıda kurumsallaşmış bir ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, kültürel, ekonomik marjinalleştirme, gelecekle ilgili belirsizlikleri de ortaya çıkarmaktadır.

Etnik çatışmanın bulunmasının önşartı farklı etnik grupların olması değil, etnik hâkim grubun diğer veya diğerlerine karşı ayrımcılıkta bulunmasıdır. Bir başka açıdan hâkim etnik grup olmayan bir etnik grubun da diğerlerini reddetmesi ve ayrımcılıkta bulunmasıdır. Bu durumda hâkim etnik grup niteliği taşımayan grup, vatandaşlık kültürüne sahip değildir ve o toplumun "ulus-devlet" olma özelliğini hedef almaktadır. Diğer bir deyişle bir tür egemenlik sa-

hipliği peşindedir. Bunlar etnik çatışmanın zeminini meydana getirebilir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde 8802 denek üzerinde yapılan bir araştırmada deneklerin ancak %5,8'i Türkiye'de etnik çatışmanın yaşandığını ifade etmişlerdir.¹⁵ Vatandaş hangi konu olursa olsun sertlik ve tahripkârlıktan yana değildir. Aslında bizim geleceğimizde etnik çatışma yoktur.

Sosyoloji dilinde yer alan etnik gibi birçok kavramı doğduğu ve hayat bulduğu sosyal yapıdan soyutlayarak ele almak, Türkiye gerçeğine monte etmeye çalışmak bir metot hatasıdır. Bizim kültürümüz-

de etnik kavramı, gayrimüslim sosyal gruplar için geçerli olabilir. Ancak, din dışında çok büyük benzerlikler vardır.

"Türkiye'de Etnik Gruplar" isimli bir araştırması olan P.A. Andrews, Lazlar'ın, Gürcüler'in ve Çerkezler'in tam ve farklı bir etniklik içine sokulamayacağını belirtmektedir.¹⁶ Araştırmada hem kültürel, hem ırkî özellikler ve mezhebi esas alan kıstaslar birlikte düşünülerek bir oryantalist yaklaşım ile etnik grup sayısı şişirilmeye çalışılmıştır. Böylece "etnisite" kapsamı tanımlara uymayan ölçüde genişletilmiş, derece farkları mahiyet farkı gibi gösterilmiştir. Kazak, Kırgız, Uygur, Özbek, Tatar,

Dağıstanlı, Balkar, Karacay, Tahtacı, Azeri, Nogay Türk etnikliği dışında ele alınmıştır. Etniklikle ilgisi olmayan göçmenlik, göç eden nüfus etnik grup kapsamına alınmış, Alevî ve Sünnî Türkler, Alevî ve Sünnî Yörükler, Alevî ve Sünnî Türkmenler farklı etniklik içine sokulmuşlardır. Türkiye'den 1962'de göç edip giden Molokanlar (Beyaz Rus) da hesaba katılmıştır. Keza, Kuban Kazakları, Almanlar ve Estonlar da

aynı durumdadır. Yazar, genelde dilce, dince ve kültürce hâkim Türk kültürünün ayrılmaz parçası olan her bir unsuru ayrı düşünmekte, ancak etnikleştirdiği bazı gruplara da tam etniklik vermeyerek çelişkiye düşmektedir.

Türkler dışında çarpık tasniflerle etnik grup şeklinde ele alınanlar içinde Türkçe'den başka anadili olanların oranının nüfusun %9'unu oluşturduğunu ve bunun %7'sinin Kürtçe olduğunu düşünürsek, demek ki nüfusun %2'si 45 etnik grup tarafından paylaşılmaktadır.

Millî devlete erişmiş, milletleşmiş bir

Kimlik krizinin ve tartışmalarının doğduğu bir yapıda kurumsallaşmış bir ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, kültürel, ekonomik marjinalleştirme, gelecekle ilgili belirsizlikleri de ortaya çıkarmaktadır.

toplumda önemli olan "standart kültür" ve "hâkim kültür" kavramının yerinin belirlenmesidir. Bu, farklı etnik grupların bulunabileceği bir yapıda homojen grubun ortaya çıkarılmasıdır. "Standart kültür" veya "hâkim kültür" bir çan eğrisidir. Bu çan eğrisinin iki tarafında da farklılıklar ve sapsmalar olabilir. Zaten millî devlet ve milletleşme budur. Çan eğrisindeki homojen ve hâkim kültür Türk kültürüdür ve Türk insanıdır.¹⁷

Günümüzde gelişme ve kültürel tersirlik gücüne sahip ülkelere etnik etiketli tuzaklar örülmekte ve onların önü kesilmeye çalışılmaktadır. Önemli olan farklı

etniklik iddiası ileri sürülen sosyal grubun bir ülkedeki ana kültür grubundan ve kültürel kimlikten bilimsel olarak farklı olduğunu ortaya koymak değildir. Kitle haberleşme araçlarını, yabancı karşılığı ile "medya"yı elinde tutan süper güç veya güçler eğer kendi menfaatlerine uygun olarak suni bir etnikleştirme peşinde iseler, küreselleşme hareketleri de ufalayıcı bir etki yapıyorsa, hedef alınan ülkelerin aydınları

***Yeni dünya düzeni;
parçayı, mahallî olanı,
ferdi önplana çıkarmakta,
onları toplumdansoyutlamakta,
sosyal devlet anlayışını reddetmek suretiyle millî sermayeyi ve coğrafyayı vatansızlaştırma, milletleri kalabalıklaştırma, millî devlete reddiye çıkarma ve yeni kabilecilik peşinde koşmaktadır.***

ve siyasetçilerinin bu tuzakları altedebilmek için hazırlıklı ve yeterli bilgi ile donatılmış olmaları gerekir. Medya silâhı öyle bir hâl almıştır ki, istediği bölgede olay çıkarabilmekte, onu yorumlayarak dünya kamuoyunu şartlandırabilmektedir.

Nitekim, "Global Paradoks" adlı kitabında J. Naisbitt'nin "...Dünyayı tek pazarlı hale getireceksek, parçalar küçük olmalı" ifadesi düşündürücüdür. Yeni Dünya Düzeni ve küreselleşme olarak ifade edilen ve dünyaya belirli ülkelerin çıkarına yeniden şekil verme hareketi, parçayı, mahallî olanı, ferdi önplana çıkarmakta, onları toplumdansoyutlamakta,

sosyal devlet anlayışını reddetmek suretiyle millî sermayeyi ve coğrafyayı vatansızlaştırma, milletleri kalabalıklaştırma, millî devlete reddiye çıkarma ve yeni kabilecilik peşinde koşmaktadır.

Günümüz dünyasında klâsik ideolojik çatışmaların, sağ-sol, laik-antilaik, vb. kamplaşmaların yerine, önü açılan ulus-devletlerle küresel güç ve bloklar arasındaki mücadele geçmiştir. Bu gerçekler hesaba katılarak mutabakatlar geliştirilmeli, açık ve kapalı tuzaklar fark edilebilmeli, Türkiye'nin birlik ve dirliğini bozma çabalarına "hayır" denebilmelidir. Türkiye'nin yerine AB'nin taleplerine öncelik veren

yaklaşımlar, unutulmalı ki Türkiye'nin ve Türk milletinin beklentilerini karşılamaz. Herkesden ne isteniyorsa Türkiye'den de o isteniyor tekerlemesi dikkat çekmektedir. AB Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Türkiye için farklı siyasî kriterler yer almaktadır. Diğer aday ülkelere verilen Katılım Ortaklığı Belgeleri ise farklıdır. Bu farklılık neden Türkiye'nin özel durumu açısından ele alınmamakta, uzun yıllar sü-

ren bölücü terör neden hesaba katılmamaktadır? Kopenhag Kriterleri'nin bazı maddeleri (azınlık konusu) bundan dolayı ülkemiz şartlarına uymamaktadır. Türkiye'nin 2010 yılında şekilleneceği ileri sürülen belirsizliklerle dolu tam üyeliği uğruna yapay azınlıklar yaratma lüksü yoktur. Kaldı ki bu durum, bu ülkenin daima çoğunluk haklarını kullanan vatandaşlarına da hakarettir ve onları aşağılamaktır.

Bu bakımdan, Türkiye'nin AB'ye verdiği "Ulusal Program", bize göre genelde uygun olan ancak bazı olumlu düzeltmelere de muhtaç bulunan bir belgedir. KOB ise, yapımıza uysun uymasın Türkiye'yi

kültürel çeşitliliğe ve etnik karmaşaya zorlamaktadır.¹⁸

Diğer yandan TÜSİAD tarafından hazırlatılan raporda, her şeyin özelleştirilmesine çalışıldığı bir dönemde, "devletin talebe göre anadilde eğitime destek olması" istenerek Türkçe dışındaki anadillerin devletleştirilmesi tavsiye edilmektedir.¹⁹

Bir kimsenin anadilinin Türkçe olması tabiidir. Çocuğuna mahallî ağız ve şiveleri de öğretebilir (Türkiye'de anadili Türkçe olanların oranı da %91'dir). Ancak bu, vatandaşı olmakla övünülmesi gereken ülkenin dilini öğrenmek ve kullanmak sorumluluğunu reddetme hakkını kimseye vermez. Kaldı ki dünya dili Türkçe'yi öğrenmenin ve konuşmanın bir şeref olduğuna şüphe yoktur. Bazı siyasetçiler de sanki milletçe alınmış bir karar varmış gibi meçhule doğru koşamazlar. Anayasa'nın değiştirilemez, değiştirilmesi bile teklif edilemez dediği 3. maddedeki "dili Türkçe'dir" yerine, "resmî dili Türkçe'dir" ifadesinin konması, gayri resmî dillerin eğitimi ve öğretimi gibi TV yayınlarının da yolunu açar. Türkiye'de yapay azınlıklar üretmekle kendilerini görevli sayan bazı AB yöneticilerinin ve onların içerdeki destekçilerinin maksatlı tutumları ortada iken, etnikliği belirleyen faktörlerden sadece biri olan "dil"in (meselâ bir Türkmen aşireti olan Karakeçililer'in bir bölümü Kırmançça konuşmaktadır) Türkiye'ye karşı politika malzemesi yapılması dikkat çekicidir.

Türkiye'de 3. maddede yukarıdaki değişikliği yapacağına dair hangi siyasî parti genel seçimlerde seçmene bir taahhütte bulunmuş ve bunu seçim bildirgesine almıştır? Bazıları anlamak istemese de, siyasete "ülkeyi açık arttırmaya çıkarmak" için girilmez.

Birtakım taleplerin ve millî devletin varlığını ve hükümlerini haklarını zedeleyici tekliflerin "bireysel hak ve talepler" adı altında ortaya atılması da ilgi çekicidir.

Bunlar sosyal dinamikleri ve sonuçları olan konulardır. Fert toplumda tek ve kendi dışındakilerden bağımsız yaşamadığına göre, fertlere tanınan bir hak aynı konumda olan herkesi ilgilendirir. Bu talepler, aslında örtülü bir tuzaktır.

Nitekim, Fransız Anayasa Mahkemesi de Fransız Anayasası'nın "Fransa bölünmez, laik, demokratik ve sosyal bir cumhuriyettir. Anayasa, etnik köken, ırk ve din ayrımı gözetmeksizin bütün vatandaşların kanun önünde eşitliğini teminat altına alır. Anayasa bütün inançlara saygılıdır" hükmünün amir birinci maddesini zikrederek, Fransız halkının birliği ilkesinin de bir anayasal değer olduğunu kaydetmiş, bu temel ilkelerin etnik köken, kültür, dil ve inanç temeline dayalı olarak herhangi bir gruba kolektif haklar tanınmasına cevaz vermediğini vurgulamıştır.

Avrupa Yerel veya Azınlık Dilleri Şartı'nı Türkiye gibi 21 ülke de imzalamamıştır. Ancak TÜSİAD Raporu, öyle anlaşılıyor ki, Anayasa'nın 3. maddesinin değiştirilmesini gündeme getirerek Türkiye 'ye yönelen dış baskıya adeta gönüllü ortak olmaktadır. Ayrıca, KOB'a göre kültürel hakların tanınması yönünde gerekli değişikliklerin yapılmasının TÜSİAD Raporu'nda da açıkça ifade edilmesi, stratejik bir işbirliği değil de nedir? Görülmektedir ki, Türkiye'nin birçok alanda olduğu gibi, bu konuda da karşılaştığı önemli sorun "millî burjuvazi" eksikliğidir. Ülkesi ile birçok konuda yabancılaşmış bazı aydın ve işadamlarının varlığı düşündürücüdür. Nitekim, bu işveren kuruluşunun önde gelen bir üyesinin "Kıbrıs sorunu Türkiye'siz de çözülebilir" şeklinde çirkin ve yakışık-sız bir ifâde kullanabilmiş olması, yukarıdaki görüşlerimizi doğrulayan bir başka örnektir.

Dipnotlar :

1) H.S. Morris; "Ethnic Groups" maddesi, **International Encyclopedia of Social Sciences**, C.5, s. 167-172.

- 2) "Ethnic Group" maddesi, **Dictionary of Sociology**, Glasgow, 1991, s. 202-203.
- 3) M. Soroka - G. Bryjak; **Sociology, Cultural Diversity in a Changing World**, Boston, 1992, s.170.
- 4) M.Haralambos; **Sociology, New Directions**, 7. Edition, Oxford 1992, s. 56.
- 5) European Council (Rapor); **Ethnic and Community Relations in Europe**, Lahey, 1991, s.35.
- 6) J.D. Eller - R.M.Coughan ; "The Poverty of Primordialism: The Demystification of Ethnic Attachments", **Ethnic and Racial Studies**, vol. 16.,1993, s.184.
- 7) M.J.Yinger; **Ethnicity**, New York, 1994, s. 5-6.
- 8) **A.g.e.**; s. 5-6.
- 9) O. Türkdoğan; **Etnik Sosyoloji**, İstanbul, 1997, s. 105. vd.
- 10) "Ethnicity, Ethnic group" maddesi, **Encyclopedia of Sociology**, London, 1983, s. 114.
- 11) N. Goodman ; **a.g.e.**, s.142.
- 12) A. Güler; (Yunanistan'da Etnik Gruplar I: Dil Grupları", **Avrasya Dosyası Dergisi**, C.4, Ankara,1998, s.1-2,
- 13) D.L. Horowitz; **Ethnic Groups in Conflict**, London, 1985, s.18-19.
- 14) İ. Ortaylı; "Millet Kimliği Üzerine", **Türkiye Günlüğü**, Mart-Nisan 1998.
- 15) Ü. Özdağ; **Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Batı'ya Göç Edenlerde Kültürel Yapı ve Kültürel Kimlik Sorunu**, Ankara, 1995, s. 448.
- 16) P.A.Andrews; **Etnik Gruplar**, İstanbul, 1992, s.253
- 17) O. Türkdoğan; **Niçin Milletleşme**, İstanbul, 1995, s.157
- 18) **Katılım Ortaklığı Belgesi**; AB, 08.11.2000, s.8/13
- 19) Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri ve AB Kopenhag Siyasal Kriterleri, **TÜSIAD**, İstanbul, 2001, s.22